

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Собченко (Кінєва) Т.С., Гнесь О.П.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Визначено поняття прибутків, збитків та фінансових результатів. Досліджено теоретичні аспекти формування та обліково-аналітичного відображення фінансових результатів. Визначено поняття суб'єкта малого підприємництва. Досліджено методичні аспекти та особливості обліково-аналітичного забезпечення доходів, витрат та фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва. Наведено шляхи удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами суб'єктів малого бізнесу.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, витрати, доходи, прибуток, збиток, фінансові результати, суб'єкт малого підприємництва.

Постановка проблеми. Тема фінансових результатів діяльності підприємства є завжди актуальною і постійно обговорюється науковцями та практиками у сфері економіки та управління підприємством. Мета будь-якого підприємства, в тому числі і суб'єктів малого підприємництва – це отримання позитивного фінансового результату та пошук шляхів його збільшення при визначеному ресурсному забезпеченні. Мале підприємство як основна діюва сила ринкових перетворень здатне послабити монополізм, створити конкурентне середовище, прискорити впровадження у виробництво науково-технічних розробок, швидко адаптуватися до змін споживчого ринку тощо. Для цього малому бізнесу потрібно отримувати позитивний фінансовий результат, який виступає основним підсумковим показником та є частиною доходу суспільства і використовується для подальшого розвитку діяльності підприємства, поліпшення матеріального становища працівників. Кожен суб'єкт малого бізнесу повинен звертати особливу увагу на процес формування, розподілу та використання фінансового результату своєї діяльності, а також на правильність його організації та методики обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення фінансових результатів, а також доходів і витрат, що є складовими формування результатів діяльності й відображення їх у фінансовій звітності суб'єктів малого підприємництва, ґрунтовно досліджені у працях відомих вітчизняних науковців, зокрема М. Т. Білухи, Ф. Ф. Бутинця, Б. І. Валуєва, В. О. Дем'яненко, В. В. Сопка, С. Ф. Голова, О. Ф. Кирилюк, Л. М. Кіндрацької, Є. В. Мниха, М. Г. Чумаченка, Шевчука М. Я. Питанням обліку фінансових результатів значну увагу в своїх працях приділяли і зарубіжні вчені, серед яких В. Р. Захар'їн, В. Е. Керімов, Є. П. Козлова, Н. П. Кондраков, Н. В. Пошерстник, О. П. Рудановський.

Аналіз досліджень та наукових праць свідчить про те, що обліково-аналітичне забезпечення фінансових результатів є одним із рейтингових питань, але віддаючи належне розробкам вітчизняних і зарубіжних учених, слід зазначити, що в питаннях обліку фінансових результатів залишається чимало невирішених проблем, котрі потребують детального дослідження і вироблення пропозицій для практичної діяль-

ності. Саме тому актуальним є питання необхідності дослідження й формування методичних підходів щодо визначення фінансових результатів в системі обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів малого підприємництва.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для суб'єктів малого підприємництва на загальнодержавному рівні не встановлено порядок визначення фінансових результатів та їх обліково-аналітичного забезпечення, що зумовлений особливостями діяльності таких підприємств відмінними від загальної системи.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз методів визначення фінансового результату суб'єктами малого підприємництва, розробка рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління прибутками (збитками) суб'єктів малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Основою обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами суб'єктів малого підприємництва є інформаційна система, мета якої – забезпечення якісною та своєчасною економічною інформацією зацікавлених зовнішніх і внутрішніх користувачів з метою прийняття інформаційно-обґрунтованих рішень, а також оцінки й аналізу економічних явищ, процесів і фінансових результатів для розроблення та прийняття управлінських рішень.

В сучасних умовах діяльність суб'єктів малого підприємництва спрямована на отримання максимально можливої економічної вигоди при певному ресурсному обмеженні, що знаходить свій прояв у фінансових результатах. Цей показник відображає всі сторони діяльності підприємства – рівень його технологій та організації виробництва, ефективність системи управління, контроль за рівнем витрат тощо.

Економічним підсумком фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання є фінансовий результат, який характеризує усі сторони функціонування підприємства. Фінансовий результат безпосередньо впливає на зміну власного капіталу шляхом збільшення суми нерозподіленого прибутку чи непокритого збитку. В свою чергу, на величину результатів діяльності малого підприємства впливає багато різноманітних факторів, зокрема: податкова система, цінова політика підприємства, обсяги виробництва, величина витрат, рівень ефективності використання виробничих ресурсів підпри-

емства, ефективність використання фінансових ресурсів тощо.

Фінансовий результат господарювання підприємства, що виступає у формі прибутку або збитку, відображає ефективність його операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та служить основним критерієм стратегії суб'єкта господарювання. Прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. Збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені ці витрати [2].

Фінансові результати, за позитивного їх значення є джерелом платежів до бюджету, а також розширеного відтворення виробництва в малому бізнесі. Саме тому в рамках управління фінансами підприємств забезпечення позитивного фінансового результату (прибутку) складає одну з ключових позицій.

Методичні засади формування, оцінки та визнання у бухгалтерському обліку інформації про доходи, витрати й фінансові результати діяльності, а також порядок їх розкриття у фінансовій звітності визначають Податковий кодекс України, П(С)БО 15 «Дохід», П(С)БО 16 «Витрати», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», норми яких поширюються на підприємства (організації) та інших юридичних осіб незалежно від форм власності (крім бюджетних і банківських установ).

Документами, що фіксують облік фінансових результатів, є довідки, або розрахунки, бухгалтерії, які складають в довільній формі. Необхідним є розробка типової для малих підприємств форми бухгалтерської довідки-розрахунку, яка надасть аналітичності та наочності розрахунку та забезпечить відсутність помилок при віднесенні тих чи інших витрат і доходів. Таку форму розрахунку можна також використовувати для своєрідного контролю формування та обліку фінансових результатів та складання фінансової звітності форми № 2-м «Звіт про фінансові результати».

Визначення фінансового результату суб'єкта малого підприємництва полягає у обчисленні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. Для цього у бухгалтерському обліку передба-

чається послідовне порівняння доходів і витрат (принцип відповідності та нарахування доходів і витрат) [7, с. 96].

Формування фінансових результатів на рахунках бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва забезпечується послідовним закриттям рахунків обліку доходів (7 клас «Доходи і результати діяльності») і витрат (9 клас «Витрати діяльності») в межах здійсненої діяльності підприємства на рахунку 79 «Фінансові результати». В дебет рахунка відображаються закриття рахунків обліку витрат, а по кредиту – доходів.

На рис. 1 наведена схема закриття рахунків доходів і витрат на фінансові результати суб'єктів малого підприємництва.

Отриманий кінцевий фінансовий результат за результатами діяльності в кінці звітного періоду на малому підприємстві списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». За кредитом 441 відображаються наявність та рух нерозподіленого прибутку отриманого у звітному періоді, за дебетом 442 відображаються непокриті збитки звітного періоду.

Таким чином на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» формуються фінансові результати від усіх видів діяльності суб'єкта малого підприємства за звітний період.

Підприємство може самостійно розробляти додаткові субрахунки та аналітичні рахунки, відповідно до специфіки діяльності, конкретних потреб, завдань управління і контролю [7, с. 35].

Складання фінансової звітності є завершальним етапом бухгалтерського обліку, в ній відображаються фінансові результати діяльності малого підприємства за звітний період. Також звітність є необхідною і важливою складовою інформаційного забезпечення фінансового аналізу, планування та прогнозування господарської діяльності суб'єкта малого підприємництва. З її використанням можна не тільки зробити висновки про діяльність підприємства в минулому, оцінити перспективи розвитку та розробити заходи, спрямовані на підвищення ефективності його діяльності в майбутньому, а й оцінити ефективність фінансово-господарської діяльності загалом, вивчити і проаналізувати механізми управління власним капіталом та прибутком.

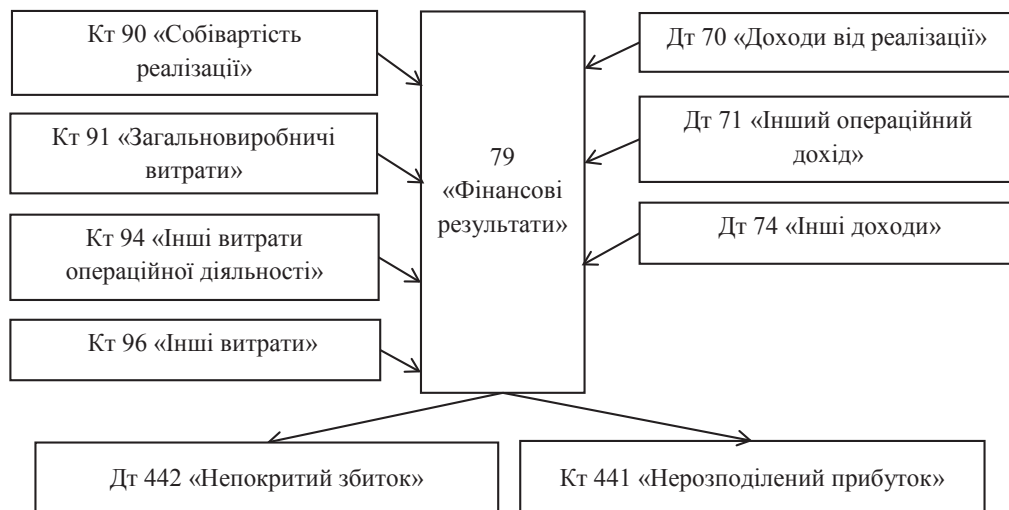

Рис. 1. Схема обліково відображення процесу формування фінансових результатів

Джерело: розроблено авторами за даними [6]

Фінансову звітність повинні складати всі підприємства на основі даних бухгалтерського обліку, не залежно від виду діяльності. Для суб'єктів малого підприємництва встановлюється скорочена за показниками фінансова звітність у складі двох форм: «Баланс» (форма № 1-м) та «Звіт про фінансові результати» (форма № 2-м), складання яких регулюється П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва».

Головна відмінність цих форм звітності від загальноприйнятих полягає в скороченні кількості й укрупненні статей балансу (при збереженні нумерації рядків) і особливій побудові «Звіту про фінансові результати». Зазначені від-

мінності обґрунтовані застосуванням спрощеного плану рахунків бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва і спрощеної форми бухгалтерського обліку. А значить, особливості інформаційної бази зумовлюють необхідність внесення змін у загальну методику обліково-аналітичного забезпечення фінансових результатів діяльності малих підприємств.

Найскладнішим етапом, що має найбільшу кількість відмінностей від загальноприйнятої методики, є аналіз фінансових результатів, що включає аналіз доходів, витрат, прибутку і рентабельності суб'єкта малого підприємництва. Фінансовими результатами діяльності будь-якого малого підприємства є, по-перше, дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, надання робіт, послуг і, по-друге, прибуток (збиток) як результат порівняння отриманих доходів і здійснених витрат діяльності. Тому доцільно аналіз результатів господарської діяльності починати з аналізу доходів від різних видів діяльності суб'єкта малого підприємництва [8, с. 59].

На рис. 2 наведено порядок визначення фінансових результатів у скороченій формі звіту про фінансові результати (форма № 2-м).

У формі 2-м чистий прибуток (збиток) визначається як різниця між фінансовим результатом до оподаткування та податком на прибуток. В свою чергу фінансовий результат до оподаткування визначається як різниця між чистими доходами та витратами.

Внаслідок застосування спрощеного плану рахунків бухгалтерського обліку суб'єктами малого підприємництва форма

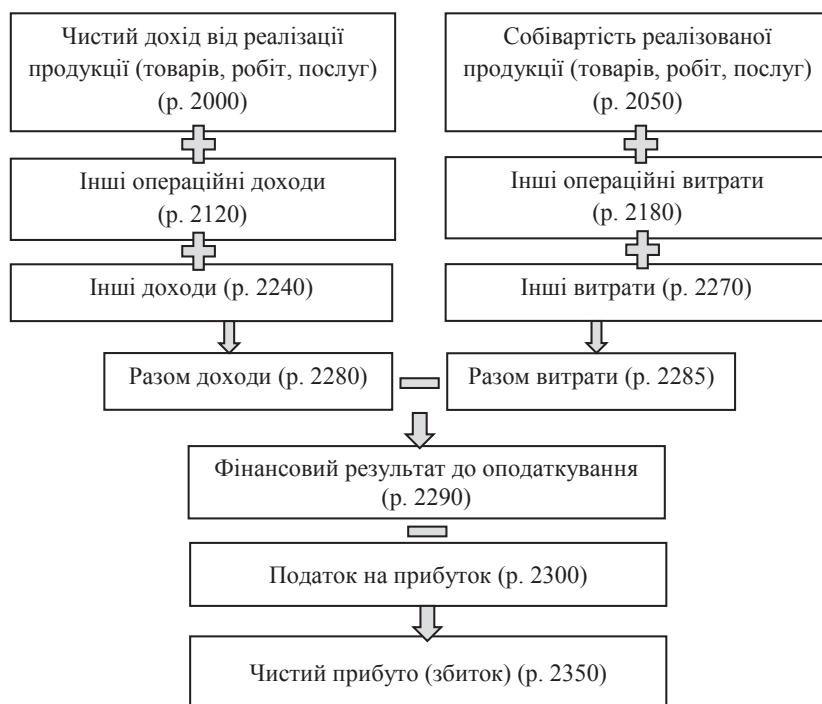

Рис. 2. Порядок визначення фінансових результатів суб'єктами малого бізнесу

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

Таблиця 1

Аналіз рентабельності суб'єкта малого підприємництва

№ п/п	Найменування показника	Економічний зміст розрахунку	Розрахунок показника	Характеристика показника
1.	Рентабельність сукупного капіталу	Чистий прибуток / Валюта балансу	р. 2350, форма № 2-м / р. 1300, форма № 1-м	Характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання прибутку
2.	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	р. 2350, форма № 2-м / р. 1495, форма № 1-м	Характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал для отримання прибутку
3.	Рентабельність основного капіталу	Чистий прибуток / Основні засоби	р. 2350, форма № 2-м / р. 1010, форма № 1-м	Характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує основні засоби для отримання прибутку
4.	Рентабельність реалізованої продукції	Чистий прибуток / Чистий дохід від реалізації	р. 2350, форма № 2-м / р. 2000, форма № 2-м	Характеризує ефективність виробничої діяльності підприємства, показує скільки гривень прибутку припадає на 1 гривню виручки від реалізації
5.	Рентабельність доходів	Чистий прибуток / Усього доходів	р. 2350, форма № 2-м / р. 2280, форма № 2-м	Показує загальну ефективність діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення всіх видів доходів
6.	Рентабельність діяльності	Чистий прибуток / Усього витрат	р. 2350, форма № 2-м / р. 2285, форма № 2-м	Показує скільки гривень чистого прибутку припадає на 1 гривню всіх витрат

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

№ 2 має спрощену форму, тому провести аналіз є складнішим завдання ніж за звичайною формою звіту про фінансові результати. Це пов'язано з тим, що операційні витрати, які зазвичай відображаються по елементах, у скороченому звіті виключені з форми. Тому для проведення аналізу потрібно брати довідку у бухгалтера із зазначеними сумами цих статей.

Мале підприємство при загальній системі оподаткування для висвітлення сплаченого податку на прибуток до бюджету заповнює рядок 2300 «Податок на прибуток». А для більшості малих підприємств на спрощеній системі оподаткування законом не передбачено вписуваного рядка із зазначенням конкретного виду податку, наприклад єдиного податку. Натомість сума сплачених податків відображається в складі інших операційних витрати, при цьому показник рядку (збитку) не бере участі у розрахунку прибутку (збитку) звітного періоду.

Як економічна категорія, прибуток характеризує фінансові результати господарської діяльності малого підприємства. Прибуток є показником, що найповніше відображає ефективність виробництва, обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості. На відміну від стандартної форми «Звіту про фінансові результати», де виокремлюється, як

мінімум, чотири види прибутку (валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток до оподаткування, чистий прибуток), у скороченій формі 2-м визначається тільки чистий прибуток як різниця між загальною величиною доходів і загальною сумою витрат [9, с. 146].

Порядок використання прибутку підприємства визначає власник. Переважно прибуток суб'єкта малого підприємства, що підлягає розподілу, використовується на економічний розвиток (фінансування капітальних вкладень та інновацій, поповнення власних оборотних коштів, поповнення резервного капіталу) та соціальні потреби (підготовка і перепідготовка кадрів, матеріальне заохочення, розвиток і утримання соціальної інфраструктури). На збитковість суб'єкта малого підприємства впливають ті самі фактори, які визначають його прибутковість. На рис. 3 зображена структурно-логічна модель управління доходами, витратами і фінансовими результатами малого підприємства.

Застосування вищевказаної моделі на практиці дає можливість суттєво систематизувати роботу із планування та управління доходами малого підприємства. Основними причинами, які призводять до збитків діяльності підприємства є: зменшення обсягів реалізації продукції, зменшення цін на її реалізацію, висока собівар-

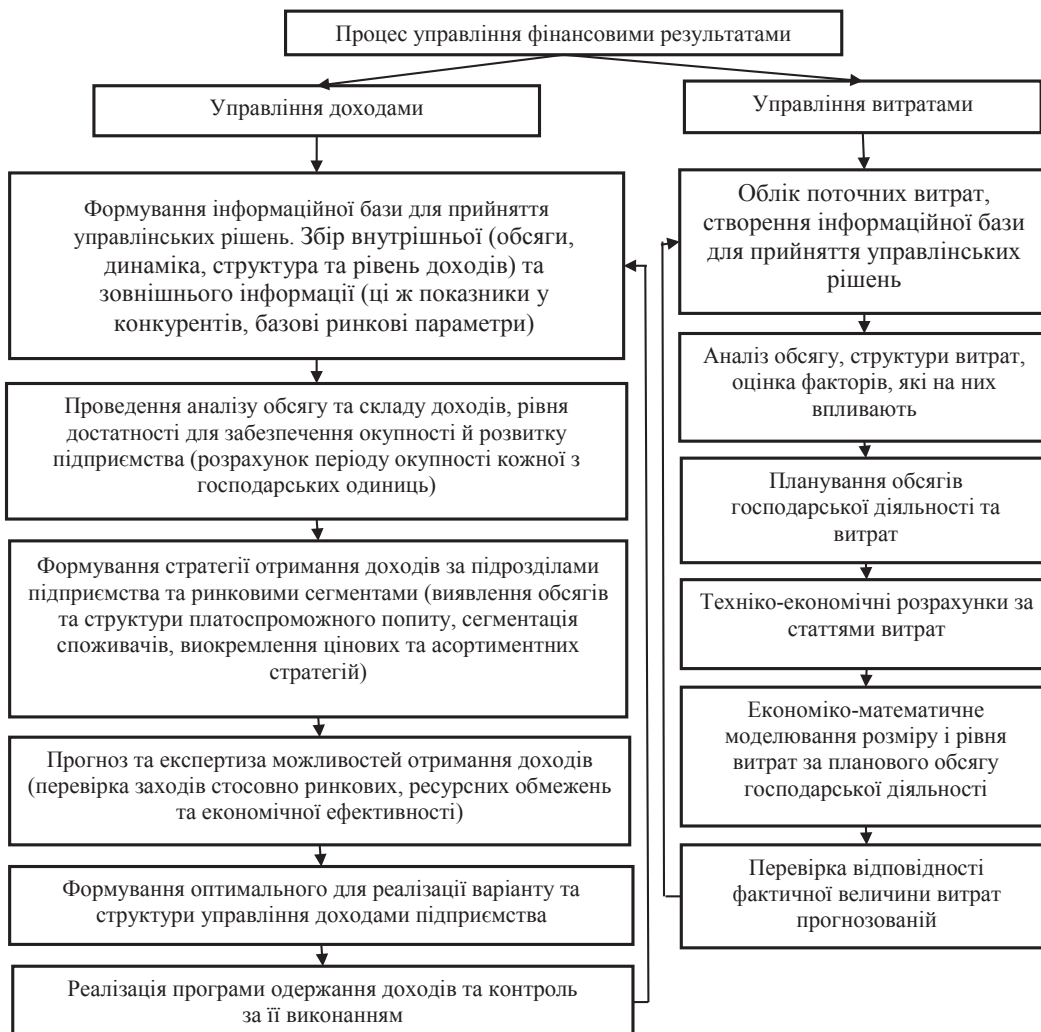

Рис. 3. Процес управління фінансовими результатами малого підприємства

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

тість продукції, вимушені простої у виробництві, знецінення запасів та інші. Обліково-аналітичне забезпечення управління факторами, що визначають зростання прибутку, зниження витрат, а отже і зміну фінансового результату є одним з найважливіших напрямків роботи компанії.

Відносними показниками, що характеризують ефективність діяльності малих підприємств, є також показники рентабельності. Для фінансового аналізу найважливішими показниками є розрахунок співвідношення чистого прибутку до рівня продажів, активів, власного капіталу і витрат. Розрахунок показників рентабельності суб'єктів малого підприємництва наведено в табл. 1.

Рентабельність є показником, що комплексно характеризує ефективність діяльності, а тому і управління малого підприємства [10, с. 129]. Розраховані показники рентабельності порівнюють між собою та із середньогалузевими показниками за видами економічної діяльності. Для більш наочної оцінки побудують графіки або діаграми, що ілюструють зміни показників та показують ефективність діяльності малого підприємства за певний період.

Висновки і пропозиції. Однією з основних причин повільного розвитку підприємств сектору малого бізнесу є не ефективне обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами. Система управління фінансовими результатами підприємства обов'язково повинна включати в себе програму перспективних захо-

дів і використовувати такі інструменти її здійснення та підтримки, спираючись на які, управлінський состав підприємства мав би можливість реалізовувати стратегію його розвитку і досягти поставлених цілей, які зафіксовані практично в кожному статуті, тобто поліпшення фінансових результатів або максимізація прибутку.

Якість прийняття управлінських рішень щодо фінансових результатів залежить від інформації, що формується в системі бухгалтерського обліку. Недостатнім є лише списання на відповідні субрахунки з обліку фінансових результатів доходів та витрат певного напрямку діяльності. Потрібно визначення результату (прибутку чи збитку) за кожним видом діяльності, що в кінцевому підсумку формує єдиний якісний результат діяльності підприємства. Це, у свою чергу, потребує вдосконалення нормативної бази, а саме – спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції до нього. Також, провести оцінку форм і структури звітності малих підприємств та розробити порівняльні таблиці розрахункових формул основних фінансово-економічних показників.

Розроблення комплексної методики фінансового аналізу для підприємств малого бізнесу дозволяє підвищити ефективність аналітичної роботи в підсистемі інформаційного забезпечення управління малого підприємства в умовах ресурсного обмеження та відмінностей в інформаційних потребах окремих категорій зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Список літератури:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 290 від 29.11.1999 р.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000 р.
6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затверджене наказом Міністерства фінансів України № 186 від 19.04.2001 р.
7. Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування. Монографія. – Київ: ТОВ «ПанТот», 2014. – 280 с.
8. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. / В. О. Мец. – К.: КНЕУ, 2013. – 132 с.
9. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. В. Савицька. – К.: Знання, 2014. – 302 с.
10. Мних С. В. Економічний аналіз: підручник / С. В. Мних. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 412 с.
11. Лисенко А. М. Удосконалення методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності малого підприємства [Електронний ресурс] / А. М. Лисенко, Ю. Ю. Недовоз.

Собченко (Кинева) Т.С., Гнесь О.П.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Аннотация

Определены понятия прибылей, убытков и финансовых результатов. Исследованы теоретические аспекты формирования и учетно-аналитического отражения финансовых результатов. Определено понятие субъекта малого предпринимательства. Исследованы методические аспекты и особенности учетно-аналитического обеспечения доходов, расходов и финансовых результатов субъектов малого предпринимательства. Приведены пути совершенствования учетно-аналитического обеспечения управления финансовыми результатами субъектов малого бизнеса.

Ключевые слова: учетно-аналитическое обеспечение, расходы, доходы, прибыль, убыток, финансовые результаты, субъект малого предпринимательства.

Sobchenko (Kineva) T.S., Hnes O.P.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ACCOUNTING AND ANALYSIS OF FINANCIAL RESULTS MANAGEMENT OF SMALL BUSINESSES

Summary

Defined the concept of profits, losses and financial results. Investigated the theoretical aspects of formation and accounting and analytical reflection of financial results. The notion of a subject of small business is defined. The methodical aspects and features of accounting and analytical provision of incomes, expenses and financial results of small business entities are investigated. The ways of improvement of accounting and analytical support for management of financial results of small business entities are presented.

Keywords: accounting and analytical support, expenses, incomes, profit, loss, financial results, subject of small business.